

ลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของประชากรกรุงเทพมหานคร

3.1 ความน่า

ก่อนที่จะวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมทาง เศรษฐกิจของอุปสงค์ต่อบุตรทั้ง ในแง่จำนวนบุตรและคุณภาพของบุตรที่จะแสดงไว้ในบทต่อไปนั้น ลักษณะพื้นฐานของประชากรกรุงเทพมหานครก็เป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะต้องทราบถึง เพราะลักษณะเหล่านี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงบางอย่างที่ช่วยให้การอธิบายพฤติกรรมอุปสงค์ต่อบุตรนั้นชัดเจนและถูกต้องมากขึ้นและทำให้ง่ายที่จะเข้าใจถึงพฤติกรรมดังกล่าวด้วย

ในบทนี้จึงจะรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ของประชากรกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิของโครงการวิจัยสำรวจภาวะทาง เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถามของครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 3,306 ครัวเรือน ข้อมูลพื้นฐานนี้จะกล่าวถึง เฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการวิเคราะห์ตัวกำหนดพฤติกรรมทาง เศรษฐกิจของอุปสงค์ต่อบุตรเท่านั้น ประกอบด้วยข้อมูลเรื่อง เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ การเจริญพันธุ์ ขนาดของครอบครัว การคุมกำเนิด และการถือครองที่ดินของกรุงเทพมหานคร ส่วนรายละเอียดของข้อมูลปฐมภูมิทั้งหมดจะปรากฏอยู่ในรายงานวิจัยโครงการวิจัยกรุงเทพฯ ทั้งสองเล่ม (เทียนฉาย กระหนักร และคณะ, 2525)

สำหรับการเลือกข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ จะพิจารณาแยกเป็นรายเขตทั้งสามเขต คือ เขตเมือง เขตต่อเมือง และเขตชานเมือง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์อุปสงค์ต่อบุตรตามวัตถุประสงค์ข้างต้น

3.2 เพศ สถานภาพการสมรส และอายุ

ในการสำรวจเก็บข้อมูลจากครัวเรือนต่าง ๆ นั้น ได้นิยามความหมายของหัวหน้าครัวเรือนที่จะสัมภาษณ์ว่าเป็นบุคคลที่เป็นหลักสำคัญในเชิง เศรษฐกิจมากที่สุด ซึ่งหากมีบุคคลดังกล่าวมากกว่า 1 คนขึ้นไป ให้เลือกสัมภาษณ์บุคคลที่มีอายุมากกว่า แต่ถ้าบุคคลที่เป็นหลักเหล่านี้ไม่อยู่หรือสัมภาษณ์ไม่ได้ ก็ให้สัมภาษณ์คู่สมรสหรือบุคคลที่เป็นหลักสำคัญรองลงมาแทน ดังนั้น หัวหน้าครัวเรือนตามความหมายนี้

สิงอาจได้หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงหรือชายก็ได้ จากการสำรวจปรากฏว่า ประมาณร้อยละ 60 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดเป็นเพศหญิงและร้อยละ 40 เป็นเพศชาย ความแตกต่างของอัตราส่วนเพศของหัวหน้าครัวเรือนนี้จะสูงที่สุดในเขตเมือง รองลงมาคือเขตต่อเมืองและเขตชานเมือง โดยจะมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงถึงร้อยละ 62.1 60.1 และ 47.3 ตามลำดับ

จากหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดนี้ ประมาณร้อยละ 86.0 เคยผ่านการล้มรลมาแล้ว แต่ที่ยังอยู่กับคู่ล้มรลจนถึงปัจจุบันมีเพียงร้อยละ 73.0 โดยอัตราส่วนหนึ่งจะสูงที่สุดในเขตชานเมือง (ร้อยละ 78.4) รองลงมาคือเขตต่อเมือง (ร้อยละ 74.3) และเขตเมือง (ร้อยละ 70.9) ในเขตเมืองจะมีอัตราการเป็นโสดของหัวหน้าครัวเรือนมากที่สุด (ร้อยละ 16.0) แต่มีอัตราการหย่าร้างน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.1) ตรงกันข้ามในเขตชานเมืองจะมีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหม้ายมากที่สุด (ร้อยละ 10.0) แต่มีอัตราการแยกกันอยู่ของคู่ล้มรลน้อยที่สุด (ร้อยละ 2.5) ด้วยเช่นกัน

เกี่ยวกับอายุของหัวหน้าครัวเรือนและคู่ล้มรล (รายละเอียดปรากฏอยู่ใน ตาราง 3.1)

อายุของหัวหน้าครัวเรือน โดยเฉลี่ยอายุของหัวหน้าครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครจะประมาณ 42.1 ปี โดยอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองจะน้อยที่สุดคือ 41.4 ปี รองลงมาคือเขตต่อเมือง 42.2 ปี และสูงที่สุดคือเขตชานเมือง 45.2 ปี จากการที่หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองมีอายุเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบน้อยที่สุดนี้ก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองมีอัตราการเป็นโสดสูงสูงด้วย และประเด็นที่น่าสนใจเป็นพิเศษก็คือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 35-49 ปี รวมทั้งหมดมีประมาณร้อยละ 39.9 โดยเขตเมือง เขตต่อเมือง และเขตชานเมืองจะมีหัวหน้าครัวเรือนอายุดังกล่าวประมาณร้อยละ 38.9 40.4 และ 41.7 ตามลำดับ

ส่วนคู่ล้มรลของหัวหน้าครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร (เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนที่มีคู่ล้มรล) โดยเฉลี่ยจะมีอายุประมาณ 42.8 ปี และอายุเฉลี่ยของคู่ล้มรลในทั้งสามเขตก็ใกล้เคียงกับอายุดังกล่าวด้วย และจากคู่ล้มรลทั้งหมดประมาณร้อยละ 43.9 จะมีอายุระหว่าง 35-49 ปี โดยเขตชานเมืองจะมีคู่ล้มรลในช่วงอายุดังกล่าวมากที่สุดรองลงมาคือ เขตต่อเมืองและต่ำที่สุดในเขตเมือง กล่าวคือ ร้อยละ 44.1 42.9 และ 34.7 ตามลำดับ

ตาราง 3.1 ร้อยละของครัวเรือนสำแนกตาม อายุของหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส (ปี)

อายุ (ปี)	กรุงเทพมหานคร		เขตเมือง		เขตตอเมือง		เขตชานเมือง	
	หัวหน้า	คู่สมรส	หัวหน้า	คู่สมรส	หัวหน้า	คู่สมรส	หัวหน้า	คู่สมรส
	(N=3,306)	(N=2,412)	(N=1,665)	(N=1,180)	(N=1,322)	(N=982)	(N=319)	(N=250)
ต่ำกว่า 15	-	0.0	-	-	-	0.1	-	-
15 - 19	0.9	0.2	1.1	0.1	0.7	0.4	0.6	-
20 - 24	5.7	2.7	6.5	2.8	5.3	2.7	2.8	2.0
25 - 29	10.8	9.1	12.0	9.4	10.2	9.0	6.6	8.4
30 - 34	14.6	15.7	14.8	16.0	14.8	15.8	13.5	13.6
35 - 39	13.8	14.2	12.7	13.0	15.3	15.3	11.9	15.3
40 - 44	13.7	14.8	14.1	16.3	12.6	13.3	16.6	13.6
45 - 49	12.4	14.9	12.1	15.4	12.5	14.3	13.2	15.2
50 - 54	10.1	11.5	10.1	11.3	10.4	11.5	9.7	12.3
55 - 59	7.5	7.5	6.4	7.4	8.2	7.9	10.4	6.4
60 - 64	4.8	4.9	4.9	4.1	4.6	5.5	5.9	6.4
65 - 69	3.1	2.3	2.8	1.9	3.0	2.5	5.4	3.2
70 ปี หรือมากกว่า	2.6	2.1	2.5	2.3	2.3	1.7	3.4	2.0
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	-	0.3	-	0.0	-	0.2	-	0.8
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- ค่าเฉลี่ย	42.100	42.797	41.452	48.623	42.166	42.765	45.204	43.751
- ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	12.878	11.686	12.962	11.545	12.658	11.807	12.923	11.872

3.3 การศึกษา

จากข้อมูล ตาราง 3.2 แสดงว่า ระดับการศึกษาของชาวกรุงเทพมหานครไม่สูงนักคือ ประมาณร้อยละ 41.3 ของหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาเพียงแค่ ป.4 หรือเทียบเท่า ในขณะที่อีกร้อยละ 13.1 ไม่เคยเข้าศึกษาในโรงเรียนเลย เมื่อรวมทั้งสองอัตรานี้เข้าด้วยกันจะพบว่า มีอัตราสูงถึงร้อยละ 60.3 อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้แสดงถึงความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของหัวหน้าครัวเรือน และหากเปรียบเทียบกับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่อื่น ๆ ของไทยแล้ว ก็นับได้ว่าระดับการศึกษาที่หัวหน้าครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครได้รับนั้นต่ำที่สุดแล้ว

ในรายละเอียดจะพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่เคยเข้าเรียนในโรงเรียนมีสูงที่สุดในเขตเมือง รองลงมาในเขตต่อเมืองและน้อยที่สุดในเขตชานเมือง คือ ประมาณร้อยละ 13.9, 12.3 และ 11.9 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเขตชานเมืองจะมีผู้เรียนจบชั้น ป.4 หรือเทียบเท่ามากที่สุด คือ ร้อยละ 57.4 แต่เขตชานเมืองก็มิได้มีการศึกษาไม่สูงมากด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า โดยเปรียบเทียบแล้ว หัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองจะมีการศึกษาน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองและเขตต่อเมือง

สำหรับระดับการศึกษาของกลุ่มแม่บ้านเองเดียวกับหัวหน้าครัวเรือนคือ ส่วนมาก เรียนจบ ป.4 หรือเทียบเท่า คือร้อยละ 44.3 ในระดับนี้กลุ่มแม่บ้านของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองเรียนจบมากที่สุด คือ ร้อยละ 64.0 แต่ในเขตนี้โดยเปรียบเทียบแล้วกลุ่มแม่บ้านก็ยังได้รับการศึกษาน้อยที่สุดด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.2 ร้อยละของครูเรียนค่าแถมตาม ระดับการศึกษาของหัวหน้าครู วัฒนและตุ้มรล

ระดับการศึกษา	กรุงเทพมหานคร		เขตเมือง		เขตตอเมือง		เขตชานเมือง	
	หัวหน้า	ตุ้มรล	หัวหน้า	ตุ้มรล	หัวหน้า	ตุ้มรล	หัวหน้า	ตุ้มรล
	(N=3,306)	(N=2,412)	(N=1,665)	(N=1,180)	(N=1,322)	(N=982)	(N=319)	(N=250)
- ไม่เคยศึกษา ในโรงเรียน	13.1	12.8	13.9	15.6	12.3	10.5	11.9	8.4
- ต่ำกว่าประถมศต 4	5.9	4.1	6.3	4.5	5.4	2.9	6.6	5.6
- ประถมศต 4 หรือเทียบเท่า	41.3	44.3	37.1	40.3	42.6	44.2	57.4	64.0
- ประถมศต 5-7 หรือเทียบเท่า	10.0	9.0	11.5	10.4	9.0	8.2	6.9	6.4
- มัธยมศึกษาศต 1-3 หรือเทียบเท่า	11.4	10.1	13.5	10.4	9.9	10.1	6.3	8.2
- มัธยมศึกษาศต 4-6 หรือเทียบเท่า	8.0	8.5	8.2	8.3	8.1	10.4	5.6	2.8
- ดุดมศึกษา แต่ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.3	2.1	2.7	1.8	4.5	2.6	1.9	1.2
- ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	4.6	4.4	4.3	3.9	5.4	5.7	3.4	2.0
- ปริญญาโท หรือเทียบเท่า	0.6	0.6	0.4	0.4	1.0	0.9	-	-
- ปริญญาเอกหรือเทียบเท่า	0.1	0.1	-	-	0.2	0.3	-	-
- การศึกษา ในต่างประเทศ	1.5	1.1	1.9	1.6	1.4	0.8	-	-
- ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	0.2	2.9	0.2	2.8	0.2	3.4	-	0.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

3.4 อาชีพ

จากการสำรวจถึงอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประมาณร้อยละ 28.7 เป็นแม่บ้าน ร้อยละ 24.2 มีอาชีพค้าขายและร้อยละ 17 มีอาชีพทางหัตถกรรม และเป็นแรงงานในการผลิตอื่น ๆ ในรายเขต หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองและเขตต่อเมืองโดยส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 31.4 และร้อยละ 28.2) และอันดับรองลงมาของทั้งสองเขตหัวหน้าครัวเรือนจะมีอาชีพค้าขาย (ร้อยละ 28.6 และร้อยละ 22.0) ในเขตย่านเมือง อาชีพที่หัวหน้าครัวเรือนทำกันมากที่สุดคือ เกษตรกรรม (ร้อยละ 32.3) รองลงมาคือ การหัตถกรรมและเป็นแรงงานในการผลิต (ร้อยละ 19.2) อย่างไรก็ตามอาชีพดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น แต่ในข้อเท็จจริงยังปรากฏอีกด้วยว่า¹ จากหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดนี้ มีประมาณร้อยละ 10.5 ที่มีอาชีพรองอย่างอื่นทำควบคู่อาชีพหลักของตนด้วย นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงอาชีพหลักของกลุ่มครัวเรือนด้วย (ตาราง 3.3) ก็จะพบว่า จากกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด ร้อยละ 26.7 มีอาชีพการหัตถกรรมและเป็นแรงงานในการผลิต ร้อยละ 22.5 เป็นแม่บ้าน และร้อยละ 20.0 มีอาชีพทำการค้า ในเขตเมืองและเขตต่อเมือง กลุ่มครัวเรือนส่วนใหญ่มีอาชีพการหัตถกรรมและเป็นแรงงานในการผลิต ลำดับรองลงมาของกลุ่มครัวเรือนในเขตเมืองคือ ทำการค้า (ร้อยละ 25.3) แต่สำหรับในเขตย่านเมืองจะมีอาชีพหลักที่สำคัญที่แตกต่างออกไปคือ ส่วนใหญ่จะทำเกษตรกรรม (ร้อยละ 26.8) และหัตถกรรมต่าง ๆ (ร้อยละ 21.6) และสำหรับอาชีพรองของกลุ่มครัวเรือนพบว่า² ในเขตย่านเมือง กลุ่มครัวเรือนมีการทำอาชีพรองมากที่สุด รองลงมาคือเขตต่อเมืองและเขตเมือง (ร้อยละ 12, ร้อยละ 5.5 และร้อยละ 4.9 ตามลำดับ)

¹เทียนฉาย กิระนันท์ และคณะ, 2525, อ้างแล้ว, ตาราง ก.11.

²เทียนฉาย กิระนันท์ และคณะ, 2525, อ้างแล้ว, ตาราง ก.18.

ตาราง 3.3 ร้อยละของครัวเรือนค่าเช่าตาม อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส

	กรุงเทพมหานคร		เขตเมือง		เขตต่อเมือง		เขตชานเมือง	
	หัวหน้า (N=3,306)	คู่สมรส (N=2,412)	หัวหน้า (N=1,665)	คู่สมรส (N=1,180)	หัวหน้า (N=1,322)	คู่สมรส (N=982)	หัวหน้า (N=319)	คู่สมรส (N=250)
- อาชีพ เกษตร และที่เกี่ยวของ	5.1	5.0	3.6	3.7	6.6	6.7	6.3	4.4
- อำนวยบริการ การบริหาร	1.5	1.0	1.6	1.4	1.7	0.7	-	0.4
- เลี้ยงชีพ พนักงาน	4.9	7.0	4.7	7.0	5.5	8.0	3.4	3.2
- การขาย	24.2	20.0	28.6	25.3	22.0	16.7	10.7	7.6
- เกษตรกร ประมง ล่าสัตว์และที่เกี่ยวของ	4.5	4.4	0.3	0.6	3.2	3.5	32.3	26.8
- เหมืองแร่ ย่อยหิน และที่เกี่ยวของ	0.1	0.1	-	0.1	0.1	0.1	0.3	-
- การขนส่งและการคมนาคม	2.1	5.0	1.8	4.7	2.2	5.7	3.4	3.6
- แกะสลักและการผลิตอื่น	17.0	26.7	15.5	27.0	18.3	27.7	19.2	21.6
- บริการ กิจา และส่วนทางการ	4.0	4.2	4.0	3.9	4.5	5.1	1.6	2.8
- นักเรียน	1.6	0.1	2.2	0.1	1.1	0.2	0.3	-
- แม่บ้าน	28.7	22.5	31.4	22.5	28.2	20.9	17.2	29.2
- อื่น ๆ	0.3	-	0.3	-	0.2	-	0.3	-
-ว่างงาน	2.3	20.0	2.3	1.9	2.6	2.4	1.6	0.4
- ไม่อยู่ในวัยแรงงาน	3.6	1.7	3.7	1.4	3.7	2.3	2.8	-
- ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	0.1	0.3	-	0.4	0.1	-	0.6	-
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

3.5 รายได้ของครัวเรือน

จากการสำรวจเกี่ยวกับการมีงานทำของหัวหน้าครัวเรือนปรากฏว่า ณ วันที่ทำการสำรวจ มีหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 97.7 มีงานทำและจากจำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่มีงานทำทั้งหมด ร้อยละ 89.5 ถือว่าเป็นผู้มีอาชีพหลักในเชิงเศรษฐกิจ และร้อยละ 10.5 ของหัวหน้าครัวเรือน ที่มีอาชีพหลักเหล่านี้ก็ยังมีอาชีพรองทำอีกด้วย

และในเวลาเดียวกัน จากจำนวนกลุ่มครัวเรือนทั้งหมดมีถึงร้อยละ 80 ที่ มีงานทำ โดยร้อยละ 94.1 เป็นผู้มีอาชีพหลักในเชิงเศรษฐกิจและร้อยละ 5.9 ของกลุ่มครัวเรือน ที่มีอาชีพหลักจะมีอาชีพรองทำอยู่ด้วย

อย่างไรก็ดี ในแง่รายได้ของครัวเรือน นอกจากจะพิจารณาจากรายได้ของหัวหน้าครัวเรือนที่ได้จากการทำงานในอาชีพหลักและอาชีพรอง รายได้ทั้งหมดของกลุ่มครัวเรือนแล้ว ยังต้องรวม พิจารณาถึงรายได้อื่น ๆ ที่ได้รับนอกเหนือจากการทำงานในอาชีพหลักและอาชีพรอง ของหัวหน้าครัวเรือนและ รายได้ของสมาชิกอื่น ๆ ในครัวเรือนอีกด้วย ทั้งนี้เพราะปรากฏว่า มีครัวเรือนประมาณร้อยละ 13 ที่หัวหน้าครัวเรือนมีรายได้จากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่รายได้ที่เกิดจากการทำงานในอาชีพหลักและอาชีพรอง และครัวเรือนอีกร้อยละ 55.2 ที่สมาชิกอื่น ๆ ในครัวเรือนมีรายได้ด้วย เพราะฉะนั้น การ พิจารณารายได้ของครัวเรือนจึงจะครอบคลุมถึงประเด็นเหล่านี้ทั้งหมดดังต่อไปนี้

ก. รายได้จากอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลักโดยเฉลี่ยของ หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครจะประมาณเดือนละ 4,958 บาท โดยเขตเมืองจะเป็นเขต ที่หัวหน้าครัวเรือนมีรายได้โดยเฉลี่ยจากอาชีพหลักสูงที่สุดคือ ประมาณเดือนละ 5,343 บาท รอง ลงมาได้แก่เขตต่อเมือง คือประมาณเดือนละ 4,885 บาท และเขตชานเมืองซึ่งจะมีหัวหน้า ครัวเรือนที่มีรายได้โดยเฉลี่ยจากอาชีพหลักต่ำที่สุดคือประมาณเดือนละ 3,742 บาท ในรายละเอียดจะปรากฏว่า มีครัวเรือนถึงร้อยละ 59.3 ที่หัวหน้าครัวเรือนมีรายได้จากอาชีพหลักไม่เกิน เดือนละ 4,000 บาท ครัวเรือนในเขตชานเมืองจะมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้จากอาชีพหลัก ในระดับนี้มากที่สุดคือ ร้อยละ 73.4 รองลงมาได้แก่เขตต่อเมืองและเขตเมืองคือ ร้อยละ 58.2 และ 56.7 ตามลำดับ (ตาราง 3.4)

ตาราง 3.4 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตาม รายได้จากอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนต่อเดือน (บาท)
(เฉพาะผู้มีรายได้หลัก)

	<u>กรุงเทพมหานคร</u>	<u>เขตเมือง</u>	<u>เขตต่อเมือง</u>	<u>เขตชานเมือง</u>
	(N=2,103)	(N=1,006)	(N=850)	(N=247)
ไม่เกิน 1,000 บาท	11.5	9.7	8.9	27.6
1,001 - 2,000	17.6	17.0	19.1	15.0
2,001 - 4,000	30.2	30.0	30.2	30.8
4,001 - 6,000	13.1	14.0	13.0	8.9
6,001 - 8,000	5.0	4.6	6.1	2.8
8,001 -10,000	5.1	5.3	5.3	4.0
10,001 - 20,000	4.5	4.1	5.3	3.2
มากกว่า 20,000 บาท	2.2	2.7	1.9	2.0
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	<u>10.8</u>	<u>12.6</u>	<u>10.2</u>	<u>5.7</u>
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าเฉลี่ย	4,957.56	5,342.71	4,885.08	3,741.89
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	7,606.56	8,835.68	6,599.95	5,175.07

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. รายได้จากอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้เฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนใน กรุงเทพมหานครที่ได้จากการทำงานในอาชีพจะประมาณเดือนละ 3,780 บาท โดยเขตย่านเมือง จะเป็นเขตที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่ทำอาชีพแล้วได้รับรายได้โดยเฉลี่ยสูงสุดคือประมาณเดือนละ 4,503 บาท ขณะที่เขตเมืองจะมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้จากอาชีพโดยเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ประมาณเดือนละ 3,478 บาท (ตาราง 3.5) และมีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ เขตย่านเมืองจะเป็น เขตที่ครัวเรือนมีรายได้จากอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนในช่วงไม่เกินเดือนละ 4,000 บาท มาก ที่สุดคือ ร้อยละ 45.7 ซึ่งมากกว่าเขตต่อเมืองร้อยละ 7.4 และมากกว่าเขตเมืองถึงร้อยละ 22.2 นอกจากนี้ เขตย่านเมืองยังมีครัวเรือนที่มีรายได้จากอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนในระดับที่มากกว่า เดือนละ 20,000 บาทขึ้นไปมากที่สุดด้วย นั่นคือ ร้อยละ 1.7 ในเขตย่านเมือง ร้อยละ 0.9 ใน เขตต่อเมือง และร้อยละ 0.8 ในเขตเมือง ตามลำดับ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจาก หัวหน้าครัวเรือนใน เขตย่านเมืองมีอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรม ซึ่งทำให้มีรายได้จากอาชีพหลักต่ำ ซึ่งเป็นผลให้ต้อง ดันรนและขยขวยประกอบอาชีพรองเพื่อหารายได้เพิ่มเติมจากที่ได้รับจากอาชีพหลักอีกทางหนึ่ง จึง ทำให้รายได้โดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่ได้จากการทำอาชีพรองสูงสุดและมีครัวเรือนที่มีรายได้ที่ สูงกว่าเดือนละ 20,000 บาทขึ้นไปมากที่สุดด้วย

ค. รายได้จากแหล่งอื่นนอกจากที่ได้จากอาชีพหลักและอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือน รายได้โดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่ได้จากแหล่งอื่นจะประมาณ 4,094 บาทต่อเดือน โดยเขต ต่อเมืองจะมีรายได้โดยเฉลี่ยสูงสุดคือ ประมาณเดือนละ 6,199 บาท รองลงมาได้แก่ หัวหน้า ครัวเรือนในเขตเมืองซึ่งมีรายได้ เดือนละ 4,558 บาท ส่วนหัวหน้าครัวเรือนในเขตย่านเมือง จะมีรายได้โดยเฉลี่ยต่ำสุด คือเดือนละ 1,067 บาท อย่างไรก็ตาม สำหรับรายได้ที่ได้รับจากแหล่ง อื่นของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดนี้ประมาณร้อยละ 76.8 จะมีรายได้ไม่เกิน 4,000 บาทต่อเดือน (ตาราง 3.6).

ตาราง 3.5 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตาม รายได้จากอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนต่อเดือน (บาท)
(เฉพาะผู้มีอาชีพรอง)

	<u>กรุงเทพมหานคร</u> (N=291)	<u>เขตเมือง</u> (N=127)	<u>เขตต่อเมือง</u> (N=107)	<u>เขตชานเมือง</u> (N=57)
ไม่เกิน 1,000 บาท	14.5	7.0	17.8	24.6
1,001 - 2,000	11.3	11.0	12.1	10.6
2,001 - 4,000	7.6	5.5	8.4	10.5
4,001 - 6,000	2.0	2.4	2.8	-
6,001 - 8,000	0.7	0.8	0.9	-
8,001 -10,000	1.7	1.6	1.8	1.7
10,001-20,000	1.0	-	2.8	-
มากกว่า 20,000 บาท	1.0	0.8	0.9	1.7
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	<u>60.2</u>	<u>70.9</u>	<u>52.3</u>	<u>50.9</u>
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าเฉลี่ย	3,779.74	3,477.57	3,602.16	4,502.50
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	9,250.25	6,125.60	1,382.63	14,917.86

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.6 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตาม รายได้จากแหล่งอื่นนอกจากที่ได้จากอาชีพหลัก และอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือนต่อเดือนโดยประมาณ (บาท)
(เฉพาะผู้มีรายได้จากแหล่งอื่น)

	<u>กรุงเทพมหานคร</u>	<u>เขตเมือง</u>	<u>เขตต่อเมือง</u>	<u>เขตชานเมือง</u>
	(N = 418)	(N= 204)	(N= 171)	(N = 43)
10 - 1,000	35.6	33.3	32.7	58.1
1,001 - 2,000	20.6	24.0	17.5	16.3
2,001 - 4,000	20.6	21.6	21.6	11.6
4,001 - 6,000	6.5	6.4	8.2	-
6,001 - 8,000	3.4	3.4	4.1	-
8,001 -10,000	2.4	3.9	1.2	-
10,001-20,000	0.4	0.5	0.6	-
มากกว่า 20,000 บาท	4.0	4.0	5.3	-
ไม่ตอบ, ไม่ทราบ, ประมาณไม่ได้	<u>6.5</u>	<u>2.9</u>	<u>8.8</u>	<u>14.0</u>
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าเฉลี่ย	4,093.83	4,558.12	6,198.96	1,067.03
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	12,416.38	1,033.43	6,022.45	99.78

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ง. รายได้ของคู่สมรส รายได้เฉลี่ยของคู่สมรสในกรุงเทพมหานครจะประมาณ 5,411 บาทต่อเดือน โดยคู่สมรสในเขตชานเมืองจะมีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 2,883 ต่อเดือน สำหรับ การกระจุกตัวในรายได้ของคู่สมรสนั้นพบว่า ส่วนใหญ่คู่สมรสจะมีรายได้ในระหว่าง 1,001 - 4,000 บาท มากที่สุดคือร้อยละ 45.2 ของคู่สมรสที่มีรายได้ทั้งหมด นอกจากนี้ คู่สมรสในเขตต่อเมืองจะมีรายได้ ต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาทขึ้นไปถึงร้อยละ 4.8 รองลงมาได้แก่คู่สมรสในเขตเมืองคือร้อยละ 4.4 แต่คู่สมรสในเขตชานเมืองจะไม่ปรากฏว่ามีรายได้ที่ มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไปเลย (ตาราง 3.7)

จ. รายได้ของสมาชิกในครัวเรือน รายได้เฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือนจะ ประมาณเดือนละ 7,561 บาท โดยสมาชิกครัวเรือนในเขตต่อเมือง จะมีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน สูงสุดคือ เดือนละ 9,719 บาท ขณะที่เขตชานเมืองจะมีสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดคือ เดือนละ 4,246 บาท (รายละเอียดดูในตาราง 3.8) อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าเขตชานเมืองนั้น รายได้ของสมาชิกครัวเรือนได้รวมไว้กับรายได้ของหัวหน้าครัวเรือนแล้วมากที่สุดคือ ร้อยละ 17.7 ซึ่งอาจเป็นผลมาจากลักษณะการทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักของครัวเรือนในเขตชานเมือง ที่มักจะมีการใช้แรงงานของสมาชิกในครัวเรือนร่วมกันทำรายได้ จึงไม่สามารถแบ่งรายได้ออกให้ เห็นอย่างชัดเจนได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.7 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตาม รายได้ต่อเดือนของกลุ่มมรส (บาท)
(เฉพาะกลุ่มมรสที่มีรายได้)

	<u>กรุงเทพมหานคร</u> (N=1,844)	<u>เขตเมือง</u> (N=910)	<u>เขตต่อเมือง</u> (N=748)	<u>เขตชานเมือง</u> (N=186)
10 - 1,000	5.6	4.6	6.7	6.5
1,001 - 2,000	16.6	16.0	17.3	17.2
2,001 - 4,000	28.6	30.0	28.6	21.5
4,001 - 6,000	10.9	12.2	11.0	4.3
6,001 - 8,000	5.5	4.8	7.4	1.0
8,001 -10,000	4.2	4.6	4.0	2.1
10,001-20,000	3.0	2.9	3.9	-
มากกว่า 20,000 บาท	1.5	1.5	1.9	-
คิดรวมกับหัวหน้าครัวเรือนแล้ว	17.3	16.9	12.8	37.1
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	<u>6.8</u>	<u>6.5</u>	<u>6.4</u>	<u>10.3</u>
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าเฉลี่ย	5,410.58	5,699.92	5,109.24	2,883.19
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	3,877.76	3,849.25	3,425.30	4,919.94

ตาราง 3.8 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตาม รายได้ต่อเดือนของสมาชิกในครัวเรือน (บาท)
(เฉพาะสมาชิกครัวเรือนที่มีรายได้)

	<u>กรุงเทพมหานคร</u> (N = 1,825)	<u>เขตเมือง</u> (N=950)	<u>เขตต่อเมือง</u> (N=694)	<u>เขตย่านเมือง</u> (N = 181)
10 - 1,000	6.5	5.7	7.2	8.3
1,001 - 2,000	13.7	13.1	14.0	16.5
2,001 - 4,000	20.0	19.8	19.4	23.2
4,001 - 6,000	14.1	14.4	13.9	12.7
6,001 - 8,000	6.8	6.7	8.0	2.8
8,001 - 10,000	6.8	8.4	5.8	2.7
10,001- 20,000	6.0	6.4	6.4	3.4
มากกว่า 20,000 บาท	2.6	2.7	2.5	0.6
คิดรวมกับหัวหน้าครัวเรือนแล้ว	7.7	6.9	6.1	17.7
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ, ประมาณไม่ได้	<u>15.8</u>	<u>15.9</u>	<u>16.7</u>	<u>12.1</u>
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าเฉลี่ย	7,561.10	7,882.71	9,718.99	4,246.26
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2,895.43	2,753.55	2,662.10	4,005.01

3.6 การเจริญพันธุ์

ดัชนีที่ใช้วัดภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรกรุงเทพมหานครที่จะกล่าวไว้ในที่นี้จะพิจารณาเฉพาะบางดัชนีเท่านั้น กล่าวคือ จำนวนบุตร จำนวนบุตรที่ตาย อายุและเพศของบุตรคนโต และจำนวนบุตรในอุดมคติ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์อุปสงค์ต่อบุตรในครั้งนั้นเอง

เกี่ยวกับจำนวนบุตร ในที่นี้จะหมายถึงจำนวนบุตรทั้งหมดที่เกิดจากคู่สมรสที่สมรสกันในปัจจุบัน (ไม่รวมบุตรจากการสมรสครั้งก่อนของคู่สมรส ในกรณีที่อาจมีการสมรสมากกว่า 1 ครั้ง) ปรากฏว่า จำนวนบุตรดังกล่าวของครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครโดยเฉลี่ยจะประมาณ 3.68 คน โดยเขตชานเมืองจะมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 4.23 คน รองลงมาคือเขตเมืองและเขตต่อเมืองประมาณ 3.74 และ 3.47 คนตามลำดับ (ตาราง 3.9) ในจำนวนนี้เขตชานเมืองจะมีบุตรเป็นเพศชายมากที่สุดคือ 2.15 คนต่อครัวเรือน รองลงมาคือเขตเมืองประมาณ 1.93 คนต่อครัวเรือน และเขตที่ครัวเรือนมีบุตรเป็นเพศชายน้อยที่สุดก็คือเขตต่อเมืองประมาณ 1.77 คนต่อครัวเรือน ฉะนั้น โดยเฉลี่ยครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด (เฉพาะครัวเรือนที่มีคู่สมรส) จะมีบุตรเป็นเพศชาย 1.89 คน และเป็นเพศหญิง 1.79 คนต่อครัวเรือน

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งทำการศึกษาพฤติกรรมการเจริญพันธุ์ของประชากรนั้น มีสิ่งที่สำคัญที่ควรต้องศึกษาควบคู่กันไปคือ การตายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตายของทารกและเด็กซึ่งเคยมีอัตราสูงมากในประวัติศาสตร์โดยพัฒนา และจะมีผลกระทบต่อสุขภาพของพ่อแม่เกี่ยวกับจำนวนบุตรที่มีที่จะเหลือรอดชีวิตจนถึงวัยให้อรรถประโยชน์ต่อพ่อแม่ทั้งในด้านรายได้ การผลิตของครอบครัวและหลักประกันยามชราของพ่อแม่ (ซึ่งเชื่อว่าทดแทนหลักประกันทางสังคม) จึงปรากฏผลให้มีภาวะเจริญพันธุ์สูงด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้จำนวนบุตรที่เหลือรอดชีพได้เท่ากับที่ตนคาดหวัง อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพบว่า ครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครนั้นมีถึงร้อยละ 90.1 ที่ไม่เคยมีบุตรที่เสียชีวิตเลย โดยอัตราส่วนนี้จะสูงที่สุดในเขตเมือง (ร้อยละ 90.8) รองลงมาคือเขตต่อเมือง (ร้อยละ 90.7) และต่ำที่สุดในเขตชานเมือง (ร้อยละ 84.4) จึงนับได้ว่า โดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครยังมีประสบการณ์เกี่ยวกับการตายของบุตรน้อยมากคือมีเพียง 0.17 คนต่อครัวเรือนเท่านั้น และหากเปรียบเทียบการตายของบุตรในเขตทั้งสามก็ปรากฏว่า ครัวเรือนในเขตชานเมืองมีจำนวนบุตรที่เสียชีวิตโดยเฉลี่ยมากที่สุด (0.29 คน) รองลงมาคือ เขตต่อเมืองและเขตเมืองซึ่งมีจำนวนบุตรเสียชีวิตโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกัน (ประมาณ 0.16 คนต่อครัวเรือน) (ตาราง 3.10)

ตาราง 3.9 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตาม จำนวนบุตรทั้งหมดจากการล่มส่วครั้ง ปัจจุบัน /ล่าสุด
(เฉพาะผู้ที่ลุ่มล่ / เคยลุ่มล่)

	<u>กรุงเทพมหานคร</u> (N=2,842)	<u>เขตเมือง</u> (N=1,396)	<u>เขตต่อเมือง</u> (N=1,152)	<u>เขตชานเมือง</u> (N=294)
0	5.5	4.8	6.4	5.1
1	14.4	14.8	14.9	9.9
2	18.8	17.0	20.5	20.4
3	16.1	15.1	18.1	13.0
4	14.4	15.5	13.8	11.9
5	10.3	11.1	8.7	12.9
6	7.2	8.2	6.1	6.5
7	4.7	5.3	3.4	7.1
8	2.9	3.0	2.8	3.4
9	2.3	2.5	2.0	3.4
10	1.5	1.2	1.5	2.7
10 คนขึ้นไป	<u>1.9</u>	<u>1.5</u>	<u>1.8</u>	<u>3.7</u>
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าเฉลี่ย	3.683	3.738	3.474	4.233
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2.590	2.496	2.563	3.007

ตาราง 3.10 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตาม จำนวนบุตรที่ตาย

(เฉพาะผู้ที่สมรส/เคยสมรส)

	กรุงเทพมหานคร (N=2,842)	เขตเมือง (N=1,396)	เขตต่อเมือง (N=1,152)	เขตชานเมือง (N=294)
0	90.1	90.8	90.7	84.4
1	6.3	6.1	6.0	8.2
2	1.7	1.4	1.5	3.7
3	0.9	0.8	0.8	2.0
4	0.6	0.4	0.6	1.0
5	0.2	0.2	0.2	0.7
6	0.1	0.1	0.1	-
7 คนหรือมากกว่า	0.1	0.1	0.1	-
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	0.0	0.1	-	-
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าเฉลี่ย	0.171	0.155	0.159	0.291
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	0.640	0.612	0.619	0.831

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในแง่อายุและเพศของบุตรคนโต คร่าว เรือนในกรุงเทพมหานคร ประมาณร้อยละ 56.8 มีบุตรคนโตที่มีอายุไม่เกิน 19 ปี อัตราส่วนนี้จะสูงที่สุดในเขตเมืองคือร้อยละ 57.8 รองลงมาในเขตต่อเมืองคือร้อยละ 57.5 และต่ำที่สุดในเขตชานเมืองคือ ร้อยละ 51.1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุตรคนโตของ คร่าว เรือนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ยังอยู่ในวัยกำลัง เรียนหนังสือเป็นจำนวนมาก (ตาราง 3.11) นอกจากนี้หากพิจารณาถึงความต้องการ เพศของบุตรคนโตด้วยก็จะพบว่า หัวหน้า คร่าว เรือนที่ล่มสแล้วประมาณร้อยละ 51.1 ต้องการมีบุตรคนโตเป็นเพศชาย ร้อยละ 17.1 ต้องการ เพศบุตรคนโตเป็นเพศหญิง และร้อยละ 31.2 ไม่สนใจว่าบุตรคนโตจะเป็นเพศใดก็ตาม ในรายเขตพบว่า เขตชานเมืองจะมีความต้องการได้บุตรคนโตเป็นเพศชายมากที่สุด (ร้อยละ 53.4) รองลงมาได้แก่ เขตต่อเมืองและเขตเมือง (ร้อยละ 51.0 และร้อยละ 50.7 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม เขตเมืองเป็นเขตที่ไม่สนใจกับเพศของบุตรมากที่สุด (ร้อยละ 33.0) รองลงมาคือเขตต่อเมืองและเขตชานเมือง (ร้อยละ 29.7 และร้อยละ 28.3 ตามลำดับ)

สำหรับประเด็นสุดท้ายคือ จำนวนบุตรในอุดมคติ ข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากการถามคำถามกับหัวหน้า คร่าว เรือนทั้งหมดว่า หากตัวท่านสามารถเลือกมีบุตรจำนวนที่ต้องการได้จะต้อง การมีบุตรจริง ๆ ก็คน จำนวนบุตรที่ต้องการนี้จะไม่เกี่ยวกับจำนวนบุตรจริง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนั้น จากการรวบรวมคำตอบจากแบบสอบถามทั้งหมดพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วจำนวนบุตรในอุดมคติของชาวกรุงเทพมหานครจะประมาณ 3.05 คน (เป็นชาย 1.68 และหญิง 1.42) และในรายเขตจำนวนบุตรในอุดมคติที่คร่าว เรือนต้องการนั้นจะสูงที่สุดในเขตชานเมืองคือประมาณ 3.14 คน (เป็นชาย 1.72 และหญิง 1.41) รองลงมาคือเขตเมือง 3.10 คน (เป็นชาย 1.71 และหญิง 1.46) และต่ำที่สุดคือเขตต่อเมืองประมาณ 2.97 คน (เป็นชาย 1.64 และหญิง 1.37)

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ คร่าว เรือนชาวกรุงเทพมหานครนั้น มีความคิดเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติต่ำกว่าจำนวนบุตรที่มีอยู่จริง กล่าวคือ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรในอุดมคติเปรียบเทียบกับจำนวนบุตรจากการล่มสครั้งปัจจุบันจะพบว่า โดยเฉลี่ยจำนวนบุตรในอุดมคติของชาว กรุงเทพมหานครจะประมาณ 3.05 คน ขณะที่จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยจากการล่มสครั้งปัจจุบันจะประมาณ 3.68 คน ซึ่งแตกต่างกันถึง 0.64 คน ความแตกต่างของจำนวนบุตรทั้งสองลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่า การเจริญพันธุ์ของชาว กรุงเทพมหานครในอนาคตข้างหน้ามีแนวโน้มที่จะลดต่ำลงอีก

ตาราง 3.11 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตาม อายุของบุตรคนโต (ปี)

(เฉพาะผู้ที่สมรส/เคยสมรส และมีบุตร)

	กรุงเทพมหานคร (N=2,693)	เขตเมือง (N=1,332)	เขตต่อเมือง (N=1,081)	เขตชานเมือง (N=280)
ต่ำกว่า 1 ปี	2.7	3.2	2.6	1.1
1- 4	11.4	12.2	11.6	7.1
5- 9	14.1	13.8	14.6	13.6
10- 14	15.3	14.9	16.1	15.0
15- 19	13.3	13.7	12.6	14.3
20- 24	12.7	12.8	11.9	15.0
25- 29	12.3	11.8	12.6	14.3
30- 34	7.8	7.4	8.6	7.5
35- 39	5.1	5.2	5.1	4.6
40- 44	2.8	2.8	2.4	5.0
45- 49	1.0	0.8	1.1	1.4
50- 54	0.5	0.6	0.2	0.7
55- 59	0.3	0.4	0.3	-
60 ปี หรือมากกว่า	0.2	0.2	0.3	-
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	<u>0.1</u>	<u>0.2</u>	<u>-</u>	<u>0.4</u>
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

3.7 ขนาดของครัวเรือน

ขนาดครัวเรือนของชาวกรุงเทพมหานครโดยเฉลี่ยประมาณ 6 คน เขตเมืองเป็นเขตที่มีขนาดครัวเรือนใหญ่ที่สุดคือ 6.1 คนต่อครัวเรือน รองลงมาคือเขตชานเมือง 6.03 คนต่อครัวเรือน และเขตต่อเมืองซึ่งจะมีขนาดครัวเรือนเล็กที่สุดคือ 5.84 คนต่อครัวเรือน จากขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ยเหล่านี้พบว่า ลัทธิของครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันดีและอยู่อาศัยร่วมกัน ครัวเรือนที่มีสมาชิกอยู่อาศัยโดยไม่มีความสัมพันธ์กันดีมีอยู่เพียงร้อยละ 10.6 ของครัวเรือนทั้งหมด หรือโดยเฉลี่ยจะมีบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์กันดีเช่น ลูกจ้างและคนรับใช้ เป็นต้นอยู่ในครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานครเพียง 0.23 คน ต่อครัวเรือนเท่านั้น

3.8 การวางแผนครอบครัวและการป้องกันปฏิสนธิ

การวางแผนครอบครัวคือ การวางแผนสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวตั้งแต่การสมัคร การมีบุตร การเว้นช่วงห่างระหว่างการมีบุตร การเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนการรักษาพยาบาล และการให้การศึกษแก่บุตร ส่วนการป้องกันปฏิสนธิหรือการคุมกำเนิดนั้นจะหมายถึง การระงับหรือการป้องกันมิให้เกิดการตั้งครรภ์ อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องการวางแผนครอบครัวและการป้องกันปฏิสนธินี้จะทำได้ 3 รูปแบบคือ ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ทัศนคติและท่าทีต่อการวางแผนครอบครัว และการใช้วิธีป้องกันปฏิสนธิหรือการคุมกำเนิด

เกี่ยวกับความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว ในการวิจัยจะทำการสอบถามจากครัวเรือนที่มีสตรีที่สมัครแล้วว่า เคยรู้จักวิธีคุมกำเนิดบ้างไหม? (ในกรณีที่มีสตรีเหล่านั้นไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดเลย) หรือถามว่า เคยรู้จักวิธีคุมกำเนิดวิธีอื่น ๆ อีกไหม? (ในกรณีที่มีสตรีเหล่านั้นเคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดอยู่) จากการรวบรวมคำตอบพบว่า สำหรับครัวเรือนที่มีสตรีที่ไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดเลยนั้น ร้อยละ 39.2 ไม่รู้จักวิธีคุมกำเนิดเลย โดยอัตราส่วนนี้จะปรากฏในเขตต่อเมืองมากที่สุด (ร้อยละ 64) รองลงมาได้แก่เขตเมืองและเขตชานเมือง (ร้อยละ 60 และร้อยละ 54 ตามลำดับ) ส่วนครัวเรือนที่มีสตรีที่เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดจะปรากฏว่า ร้อยละ 27.4 ของครัวเรือนเหล่านี้ทั้งหมดไม่รู้จักวิธีคุมกำเนิดวิธีอื่นอีก เขตเมืองเป็นเขตที่มีอัตราส่วนนี้สูงที่สุดคือร้อยละ 29.8 ซึ่งสูงกว่าเขตชานเมืองอยู่ร้อยละ 13.2

สำหรับทัศนคติและท่าทีต่อการวางแผนครอบครัว จะทำการสอบถามเฉพาะครัวเรือนที่มีสตรีที่ไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดเลยว่า จะใช้วิธีคุมกำเนิดในอนาคตหรือไม่? ผลปรากฏว่า มีครัวเรือน

อยู่เพียงร้อยละ 11.8 เท่านั้นที่กล่าวว่าจะใช้วิธีคุมกำเนิดในอนาคต ร้อยละ 3.2 ยังไม่แน่ใจว่าจะใช้ และร้อยละ 85 ระบุว่าจะไม่ใช้อย่างแน่นอน ทั้งนี้เขตเมืองเป็นเขตที่มีครัวเรือนระบุว่าจะไม่ใช้มากที่สุดคือร้อยละ 90 ขณะที่เขตต่อเมืองและเขตชานเมืองจะมีอัตราส่วนของครัวเรือนเหล่านี้พอ ๆ กัน คือ ประมาณร้อยละ 80

และในส่วนสุดท้ายของการศึกษาเรื่องการวางแผนครอบครัวและการป้องกันปฏิสนธิ คือการใช้วิธีป้องกันปฏิสนธิ จากการสำรวจพบว่า ครัวเรือนที่มีสตรีที่สมรสแล้วและอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ (อายุระหว่าง 15-49 ปี) ร้อยละ 67.9 เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิด เขตเมืองและเขตต่อเมืองมีอัตราส่วนของครัวเรือนเช่นนี้พอ ๆ กันคือ ร้อยละ 69 แต่เขตชานเมืองมีอัตราส่วนของครัวเรือนเช่นนี้เพียงร้อยละ 56.8 อย่างไรก็ตาม จากจำนวนครัวเรือนที่มีสตรีที่สมรสแล้วและอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ทั้งหมดมีอยู่ประมาณร้อยละ 50 ที่กำลังใช้วิธีการคุมกำเนิดอยู่ในปัจจุบัน โดยเขตชานเมืองจะเป็นเขตที่มีครัวเรือนลักษณะนี้น้อยกว่าเขตเมืองและเขตต่อเมืองอยู่เล็กน้อย

3.9 การถือครองที่ดิน

จะเห็นได้ว่าพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมดประมาณ 1,568 ตารางกิโลเมตร เมื่อแบ่งออกเป็น 3 เขตจะปรากฏว่า เขตเมือง เขตต่อเมืองและเขตชานเมือง มีพื้นที่เท่ากับ 105.96 619.19 และ 843.59 ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ หรือเมื่อคิดเป็นอัตราส่วนก็คือ ร้อยละ 6.7 39.5 และ 53.8 ตามลำดับนั่นเอง เนื่องจากอุปทานของที่ดินเขตเมืองมีน้อย ราคาที่ดินและสิ่งก่อสร้างจึงสูงมากโดยเปรียบเทียบ ในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่ของเขตชานเมืองถูกใช้ในทางเกษตร และมีอุปทานของที่ดินมากประกอบกับล้าราษฎรโภคและการคมนาคมยังไม่สะดวก ราคาที่ดินจึงไม่สูงนัก ประชากรจึงสามารถเป็นเจ้าของที่ดินได้มากโดยเปรียบเทียบ

จากการสำรวจจะพบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินที่อยู่อาศัยอยู่ในปัจจุบันของชาวกรุงเทพฯ มหานครนั้น ร้อยละ 50.5 เป็นการเช่ารองลงมาร้อยละ 28.0 เป็นเจ้าของ ร้อยละ 28.0 เป็นเจ้าของเอง ร้อยละ 4.5 เช่าซื้อและร้อยละ 16.9 ที่อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า ในเขตเมืองจะมีการถือครองโดยการเช่าเป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ 57.7 รองลงมาในเขตต่อเมืองร้อยละ 54.6 และเขตชานเมืองร้อยละ 35.8 ส่วนลักษณะถือครองที่เป็นเจ้าของเองนั้น เขตเมืองจะมีน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 22.6 รองลงมาได้แก่ เขตต่อเมืองและเขตชานเมืองคือร้อยละ 30.0 และ 45.8 ตามลำดับ

และเมื่อพิจารณาถึงขนาดของที่ดินที่ถือครอง พบว่า ส่วนใหญ่คือร้อยละ 76.5 ถือครองที่ดินไม่เกิน 50 ตารางวา โดยขนาดที่ดินที่ถือครองนี้จะปรากฏในเขตเมืองสูงถึงร้อยละ 87.1 ใน

เขตต่อเมืองร้อยละ 72.1 ส่วนในเขตชานเมืองจะมีการถือครองที่ดินขนาดไม่เกิน 50 ตารางวา น้อยที่สุดคือร้อยละ 44.8 แต่จะมีครัวเรือนถือครองที่ดินขนาดไม่เกิน 400 ตารางวาขึ้นไปมากที่สุด คือ มีถึงร้อยละ 18.3 ของครัวเรือนในเขตชานเมืองทั้งหมด ขณะที่ครัวเรือนในเขตต่อเมืองและเขตเมืองจะมีอัตราการถือครองเพียงร้อยละ 3.9 และ 0.9 ตามลำดับเท่านั้น

สำหรับการถือครองที่ดินที่อื่น ๆ นอกเหนือจากที่ดินที่อยู่อาศัยในขณะนั้น พบว่าร้อยละ 85.1 ไม่มีที่ดินถือครองที่อื่นในกรุงเทพมหานคร อีกและร้อยละ 85.5 ก็ไม่มีที่ดินถือครองอยู่ในต่างจังหวัดอีกด้วย ในกรณีการถือครองที่ดินที่อื่น ๆ ในกรุงเทพมหานครนั้น เขตชานเมืองมีการถือครองมากที่สุด รองลงมาได้แก่เขตต่อเมืองและเขตเมือง (ร้อยละ 29.5 14.4 และ 12.1 ตามลำดับ) ซึ่งตรงข้ามกับการถือครองที่ดินอื่น ๆ ในต่างจังหวัด เขตต่อเมืองจะเป็นเขตที่มีการถือครองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เขตเมืองและเขตชานเมือง (ร้อยละ 15.2 13.6 และ 8.8 ตามลำดับ)

3.10 สรุป

จากลักษณะพื้นฐานทางประชากรของกรุงเทพมหานครดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปความได้ว่าหัวหน้าครัวเรือน (ตามนิยามที่กำหนด) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งเป็นลักษณะที่ปรากฏอยู่ในเขตต่าง ๆ ยกเว้นเขตชานเมือง หัวหน้าครัวเรือนเหล่านี้กว่าร้อยละ 80 ผ่านการสมรสมาแล้ว และประมาณร้อยละ 70 ที่ยังอยู่กับคู่สมรสจนถึงปัจจุบัน อายุของหัวหน้าครัวเรือนโดยเฉลี่ยประมาณ 42 ปี และคู่สมรสก็มีอายุโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกันคือประมาณ 43 ปี หัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรสส่วนมากจะมีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า แต่มีข้อน่าสังเกตว่า ยังมีหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรสจำนวนหนึ่งที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าขณะที่หัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรสอีกจำนวนหนึ่งไม่เคยเข้าศึกษาในโรงเรียนเลย อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือ เป็นแม่บ้าน รองลงมาได้แก่อาชีพค้าขายและอาชีพเหตุการณ์และเป็นแรงงานในการผลิต ส่วนคู่สมรสส่วนใหญ่ก็มีอาชีพในทางเหตุการณ์และเป็นแรงงานการผลิต แม่บ้านและค้าขาย ตามลำดับ นอกจากนี้ยังปรากฏว่า หัวหน้าครัวเรือนบางส่วนยังมีอาชีพอื่นทำควบคู่อาชีพหลักอยู่อีกด้วย

สำหรับรายได้ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครจะพบว่า โดยเฉลี่ยรายได้ของหัวหน้าครัวเรือนจากอาชีพหลักจะประมาณเดือนละ 4,958 บาท และอาชีพรองประมาณเดือนละ 3,780 บาท และรายได้อื่น ๆ ของหัวหน้าครัวเรือนที่นอกเหนือจากรายได้ในอาชีพหลักและอาชีพรองจะประมาณ 4,094 บาทต่อเดือน คู่สมรสโดยเฉลี่ยจะมีรายได้เดือนละประมาณ 5,411 บาท และสมาชิกอื่นในครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีรายได้ประมาณ 7,561 บาทต่อเดือน

ในแง่การเจริญพันธุ์ของประชากรในกรุงเทพมหานครนั้นปรากฏว่า ในแต่ละครัวเรือนจะมีบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ 3.78 คน เป็นเพศชาย 1.94 คน และเพศหญิง 1.84 คน ทั้งนี้จะมีครัวเรือนบางส่วน (ร้อยละ 5.2) ที่สามีภรรยายังไม่สมบูรณ์เลย ในการสำรวจพบว่า ส่วนวัน

บุตรจากการล้มรั้งปัจจุบัน / ล่าสัตว์ละใกล้ เคียงกับจำนวนบุตรทั้งหมดที่เกิดจากการล้มรั้งทุกครั้ง และจากการสำรวจจนถึงภาวะการตายของสมาชิกในครัวเรือนทำให้ทราบว่า อัตราตายของสมาชิกในครัวเรือนชาวกรุงเทพฯ นครนั้นต่ำมากหรือครัวเรือนเกือบทั้งหมดไม่เคยมีบุตรเสียชีวิตเลย ครัวเรือนในกรุงเทพฯ นครมีขนาดครอบครัวโดยเฉลี่ยประมาณ 6 คน ซึ่งส่วนใหญ่สมาชิกครัวเรือนที่อยู่ร่วมกันจะมีความสัมพันธ์สนิทญาติพี่น้อง กล่าวคือ จากครัวเรือนทั้งหมด มีประมาณ ร้อยละ 10.6 ที่มีสมาชิกครัวเรือนที่ไม่มีความสัมพันธ์สนิทญาติอยู่ด้วยและในแต่ละครัวเรือนก็มีบุคคลดังกล่าวอยู่เพียง 0.23 คนเท่านั้น ประมาณครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดมีความพอใจบุตรเพศชาย แต่ก็มีครัวเรือนอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่สนใจในเพศบุตรเลย จำนวนบุตรในอุดมคติของชาวกรุงเทพฯ นครจะประมาณ 3.05 คน เป็นเพศชาย 1.68 คนและเพศหญิง 1.42 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่ต่ำกว่าจำนวนบุตรจริงที่มีอยู่เล็กน้อย และในส่วนของ การวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดจะพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสตรีอายุระหว่าง 15-49 ปีที่ล้มรั้งแล้วนั้น ประมาณร้อยละ 60 ได้เคยใช้และกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดอยู่ ซึ่งปรากฏว่า เขตชานเมืองเป็นเขตที่มีครัวเรือนที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดน้อยกว่าเขตเมืองและเขตต่อเมืองเล็กน้อย อย่างไรก็ตามหากมองในแง่ความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดซึ่ง วัดจากการรู้สักรู้วิธีคุมกำเนิดวิธีอื่นนอกเหนือจากวิธีที่กำลังใช้อยู่ ก็ปรากฏว่า เขตชานเมืองเป็นเขตที่มีหัวหน้าครัวเรือนสตรีที่ล้มรั้งแล้วและมีอายุระหว่าง 15-49 ปี มีความรู้เรื่องคุมกำเนิดดีที่สุดในนอกจากนี้ ยังพบว่า สตรีที่ไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดมีประมาณร้อยละ 85 ระบุว่าจะไม่ใช้วิธีคุมกำเนิดอย่างแน่นอน

ในด้านการศึกษาที่ติด ในเขตชานเมืองที่ติดส่วนใหญ่ยังใช้ในการเกษตรกรรมและเป็นที่ดินที่บริการทางด้านสาธารณสุขปิโภคและการคมนาคมยังไม่สะดวก ประชากรในพื้นที่แถบนี้ยังอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย การถือครองที่ดินของประชากรในพื้นที่นี้จึงมีขนาดใหญ่กว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในเขตต่อเมืองและเขตเมือง ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและเป็นที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม เกี่ยวกับการถือครองที่ดินอื่น ๆ ในกรุงเทพฯ นคร พบว่า ครัวเรือนในเขตชานเมืองมีการถือครองที่ดินมากที่สุด ขณะที่ครัวเรือนในเขตเมืองจะมีการถือครองน้อยที่สุดในทางตรงข้ามกับการถือครองที่ดินที่อื่น ๆ ในต่างจังหวัด เขตชานเมืองจะมีที่ดินถือครองน้อยที่สุดเมื่อเปรียบการถือครองที่ดินของครัวเรือนในเขตเมืองและเขตต่อเมือง